

ОСИП МИКИТКА — генерал, організатор армії, політик

Так можна коротко охарактеризувати постать останнього головнокомандуючого Української Галицької армії (УГА), генерала *Осипа Микитки*. Насамперед, не обійтися без риторичного запитання: де Ви, пане генерале?!!

Відповісти можна однозначно — в анналах історії. Не перебільшуючи, у великій історії війн і битв народів, де генерал у числі тих, хто ніколи не програвав. Навіть ревниво відсуваючи в тінь, незабаром мусіли повертатися до *Микитки*. Цей отаман, потім генерал й головнокомандувач УГА завжди виманеврував із найскладніших ситуацій. Опис битв за його участі знаходимо в об'ємних статтях польської "Енциклопедії войскової", — як це дивно, досить об'єктивні. Поза сумнівом, їх студіюють у тамтешніх військових академіях. Практично в кожному виданні, присвяченому визвольним змаганням українців 1918—1920 рр., в іменному покажчику кількарарозово знаходимо прізвище генерала *Микитки*.

Примітки до текстів, біографічні довідки завжди починаються зі слів "відомий", "визначний військовий діяч". Однак, запитання-заголовок до цієї моєї статті залишається доречним та нагальним. Потужно вписаний на скрижалях історії — *Микитка* найменше присутній у пам'яті сучасників, у списку дат, подій та імен, які маємо згадувати щонайчастіше, як еталон моральності й самопожертви.

З немалої когорти генералітету УГА та армії Української Народної Республіки (УНР) — бойовий генерал *Осип Микитка* мав найбільше нагород, у їхньому числі, — орден "Марії Терези". З кількох десятків характеристик військового аташе у Варшаві на українських військових і політиків щодо *Микитки* зазначено: "дельний командір". У двох словах висока оцінка, до речі, чи не єдина позитивна.

Микитка не удостоєний бодай пристойної меморіальної дошки, назви вулиці, пам'ятника — речей, на яких зростає історична пам'ять народу, що іменуємо культурологічним чи інформаційним простором.

Кричуще несправедливо. Проте й це не єдине. Тривалий час навіть піддавали сумніву місце народження *Осипа Микитки*, зсилаючись на відсутність окремих метричних книг. Хоч докопатися до істини можна різними способами.

Щодо місця й часу народження сумнівів бути не може — це Заланів на Рогатинщині. В Центральному державному історичному архіві (ЦДІА) України в Львові віднайдено цілу низку документів із розряду сенсацій. Сьогодні про них уперше, бо маємо документи з автографом генерала "Микітка". Не відповідає дійсності, що він народився в сім'ї заможного селянина, а також твердження, що через брак коштів не зміг продовжити навчання й вирішив піти до війська.

Насправді — народився в сім'ї учителя. Цей учитель — *Микола Микитка*. У Заланові й селах цього району батько генерала учителював понад три десятиліття. Отож, вперше можемо назвати прізвище, ім'я й по-батькові — *Микитка Осип Миколайович*. Важко однозначно стверджувати, що було поштовхом віддати сина саме в Перемишльську гімназію. Очевидно Осипа готували до вчительської кар'єри. Священик і вчитель були на той час єдиними носіями національної ідеї. Проте всі плани змінив славний Перемишль. Образно кажучи, це місто — двічі цитадель. Перше — українського духу. Перечитуючи все про Перемишль тих часів, можна лише захоплюватися нуртуючим джерелом українськості. Тут, здається, вперше прозвучав гімн "Ще не вмерла Україна". По-друге, місто було військовою цитаделлю Австро-Угорщини проти експансії зі Сходу. Фортецю й форти настільки потужно розбудували, що навіть відселили кілька десятків сіл. Двоїста атмосфера, очевидно, спонукала *Микитку* стати військовим.

Газети того часу рясніли оголошеннями про набір у військові навчальні заклади. Для українців — це було не модно, куди охочіше військовими ставали поляки. Вступ до Віденської кадетської школи — перший мужній вчинок *О. Микитки*, водночас, і його батьків. Кадетську школу закінчив 1902 року.

Вдалося значно зменшити кількість білих плям у біографії генерала. Окрім уже згаданого автографу віднайдено сенсаційні дані про сім'ю **Микитки**.

Спочатку про величність Випадок. Мій знайомий **Віктор Лялька**, працюючи у Відні, випадково познайомився з онучкою генерала — **Елізабет**. Одного разу вона, показуючи фотографії, сказала:

— Тут є мій дід. Він був українським генералом. Ви не чули такого прізвища, **Микитка**?

Виявилось, що дочку Микитки звали Ольгою. Народилася вона 15 травня 1918 р. У неї четверо дітей. На час зустрічі з В. Ляльком Ольга мала 90 років. Віктор при першій же нагоді побував у Заланові. Про своє сенсаційне знайомство розповів авторові цих рядків. Мені вдалося найповніше зібрати все написане про генерала — відоме й майже невідоме. Синхронно наближався до підтвердження розказаного Віктором, а також і нових фактів. Вони виявилися в ЦДІА в Львові. Правда, не на поверхні.

Фронтально перелопачуючи справи доби ЗУНР та УГА, натрапив на військову картку генерала **Микитки**, в німецькій транскрипції — **Йозеф Микитка**. Дійсно, дочку генерала звали **Ольга**, але мала вона за давньою традицією подвійне ім'я **Ольга-Марія**. Дружину звали **Франциска**. В окремій графі зазначено суми виплат, які отримувала дружина генерала. Цікаво, що починається вона датою утворення Української Галицької армії й завершуються серпнем 1920.

Наступна архівна знахідка — лист Микитки до команданта Вишколу УСС **Никифора Гіряка**. Кілька фрагментів її передісторії. Навесні 1918 р. УСС під командою Архикнязя **Вільгельма Габсбурга (В. Вишиваного)** в складі Австро-німецьких військ перебуває на Великій Україні. Ця "місія" проти волі командування мала велике політичне значення й потребує окремого вивчення.

15 серпня 1918 р.

"Високоповажний Пане Доктор!

Щиро дякую за Ваш лист і рівно ж желаю Вам доброї забави під час Вашої відпустки. Завтра приходить до мене 520 стрільців — 4 сотні. Хочу конче сформувати з них 2-й курінь як собі це бажає Архикнязь, бо він сам тим свого часу зайнявся. З корпусу прийшло до мене повідомлення, що коли Архикнязь згодиться на мою відпустку, то зможу сейчас від'їхати. Я просив вже про це Архикнязя і кожної хвили їду телеграми.

**Здоровлю Вас щиро
Микитка".**

Зверніть увагу на дату листа — серпень 1918-го. Шалено біжить час. Він ще має стати генералом, потім головнокомандуючим УГА. Доля знову закине його на Велику Україну, де вкриються славою його бригади. Майже через два роки в серпневі дні генерал піде у вічність. У серпні 1918-го нетерпляче чекає відпустки **Микитка**, щоб поїхати додому у Відень й уперше побачити свою уже чотиримісячну донечку. Існує велика ймовірність, що це була перша й остання зустріч із дочкою Ольгою. Останнє віденське літо

з дружиною Францискою. Уже 6 жовтня 1918 року Легіон УСС забирають із Наддніпрянщини й перекидають у Чернівці. Тут Микитку призначають комендантом Чернівецького залізничного вокзалу. Під час хвороби Архикнязя виконує його обов'язки. Далі — повстання в Львові. Українсько-польська війна. В липні 1919 року війна з більшовиками й Денікіним. У час активних бойових дій не могло бути й мови про відпустку. Доля жорстоко розпорядилася особистим життям генерала **Микитки**, тому й плакала 93-річна Ольга-Марія Микитка, живучи все життя спогадами матері про батька...

Австрійське командування відправило УСС якнайдалі від столиці Галичини. Повстання 1 листопада 1918 р. не могло обійтись без УСС. **Микитка** отримує наказ підготувати ешелони для відправки на Львів, що й виконує блискуче. На четверту годину ранку поїзд зі стрільцями й амуніцією був завантажений і прямував із Чернівців до Львова. Утворення ЗУНРу й перші військові дії знову вказали на нагальну потребу в військових-фахівцях. Давала про себе знати нелюбов галичан до військової справи. Після перших невдач під Львовом, звертаються до отамана Микитки. Він створює армійську групу "Старе село", яка з півдня облягає Львів й веде безперервні бої. Керівництво ЗУНРу запросило на пост командувача УГА генерала **Омельяновича-Павленка** з Києва, який без вагань призначив **Осипа Микитку** командиром I корпусу УГА. Це був найчисельніший корпус, у його штаті

**Майбутній генерал Осип Микитка
з дружиною Францискою. 1915 р.**

була навіть друкарня армії. Медична сестра **Марія Фединська-Білозор** у спогадах писала: *"Наша полева лікарня 1-го корпусу була у складі цілої армії УГА найкраще вивінована (оснащена — М.М.)"*. Здається, в корпусі Микитки було немало взірцевого. Наприклад, одну з бригад очолював талановитий отаман **Долуд**. Равську бригаду очолював **Юліан Головінський**. Майбутній легендарний діяч УВО та ОУН. Поза будь-яким сумнівом талант **О. Микитки** не міг не вплинути на формування професіоналізму **Головінського**. В лютому 1919-го бригади корпусу утримували один із найбільших фронтів: Белз — Рава-Руська — Немирів — Янів — Брюховичі. Проти корпусу **Осипа Микитки** не наважилася розпочати контрнаступ армія **Галлера**, спрямувавши свій удар на Холмську й Волинську групи армії УНР. Після поразки останньої та III-го галицького корпусу, який здав Дрогобицько-Бориславський нафтовий басейн, увесь тягар атак противника спрямовано на корпус Микитки. Що не зуміли генерали УНР, мусів зуміти підполковник УГА. Точаться надзвичайно запеклі бої. Короткими контр-ударами корпус ліквідує загрозу оточення, зупиняє ворога, не даючи йому розвинути успіх. Загалом, проти кількох бригад корпусу Микитки діяв 27-тисячний корпус генерала **Одри** та 5-тисячна група генерала **Карницького**. Корпус Микитки, скувавши проти себе значні сили противника, створив вигідні ситуації для інших корпусів УГА й розпочав наступ на Чортків. Микитка стрімко розвиває успіх III корпусу **М. Тарнавського**, визволяє Тернопіль і найближче пробивається в район Львова. На залізниці Львів — Броди здобуває ворожий поїзд. Згодом **С. Шухевич** у своїх спогадах про Чортківську офензиву так напише про I корпус УГА та командира: *"Був добрий та відважний воїн. За його командування I Галицький корпус немало відзначався серед інших. Коли може, хтось у будучині напише історію операції Галицької армії, тоді можна буде переконатися, що цей корпус проявив найбільше рухливості й найбільше ініціативи. А це була, мабуть, виключна заслуга його командира"*.

Маємо підстави вести розмову й про стратегічне бачення подій тодішнього ще полковника Микитки. Практично в усіх наших дослідженнях випадає нарада генералітету УГА та армії УНР, яка відбувалася 15 травня 1919 р. в Бережанах — буквально в переддень чергового наступу поляків. Проходила за участі **С. Петлюри**. Верхівка двох армій розглядала стратегію наступних дій перед перспективою війни на три фронти — проти поляків, більшовиків й денікінців. Микитка запропонував перевести армію в Карпати в напрямі Чехословаччини, де в обмін на нафту могли б отримати матеріальну підтримку. Потім із заходу через Стрий і зі сходу війська УНР затакували б польську армію, яка могла бути розгромлена.

Пропозиція Микитки важила не тільки в плані тактичному, а ще більше геополітичному. Європа входила в нафтову еру. Доля Галичини на світовому ринку видобутку нафти стрімко зростала і вже 1909 року склала 5,15 %. Перед війною англо-австро-німецький концерн контролював у Галичині 78 % видобутку,

Мирон Тарнавський (1869—1938)
Генерал УГА, головнокомандувач УГА у 1919 р.

Симон Петлюра (1879—1926)
Головний отаман військ УНР (з листопада 1918 р.),
Голова Директорії УНР (09.05.1919 — 10.11.1920)

73 % переробки і 86 % транспортування і нафтосо- вищ. Цей фактор плюс якісна дипломатія могли вплинути на результат визвольних змагань. П'ємонт нації міг бути не так у складі Польщі, а реально в обрисах ЗУНРу. Монополії могли бути "за" будь-яке державне утворення в нафтоносній Галичині. Пропозицію **Микитки** підтримували майже всі присутні. Найцікавіше, що про Бережанську нараду пише польський мемуарист **С. Вишневські**, очевидно, опираючись на дані розвідки: "... Пропозицію полковника **Микитки** не проведено в дію. Не відомо, чи спричинилась цьому польська офензива..."

Аргументи військових переважила думка **С. Петлюри**. Махновщина й більшовизація військ розвалювали підвалини УНР. Київській еліті вкрай була потрібна вишколена УГА та корпус **Коновальця**. Свою антистратегічну роль відіграла теза "на Львів через Київ" й завадило справі "непорозуміння" політичного керівництва з військовими.

Про дієздатність корпусу **Микитки** й водночас таланту його командира можемо судити з семиденної битви під Кам'янка-Струмиловою-Красне. У наших історіях визвольних змагань про УГА її чомусь не згадують навіть у переліку. Подамо перебіг боїв у баченні на той час противником. Після пролomu лінії оборони українців 16 травня під Великими Мостами "...dalsza akeja Grupy "Bug" polk. Minkiewicza natrafila na żilny opor perzujatyła, який боронив підходи до мосту в Кам'яниці Стурмиловоїй. При намірі атаки на Неслухів створилася критична ситуація для сусіднього другого полку уланів, який наткнувся на сильний опір, відступаючи відкрив ліве крило бою. В утворений прогин входить 26 полк піхоти, який уперся на Миятин, але в тяжких боях відкинутий звідти. Рештки I корпусу отамана **Микитки**, сконцентрувавши великі сили в районі Буська й окопавшись на правому березі Бузу під Ракоблудами, опанували лінії, зайняті раніше групою "Буз". Відділи польські не витримали й відступили на лінію Деревляни-Неслухів. Противник декілька разів відновлював атаки, сильно загрожуючи групі "Буз". Тим часом 2 стрілецька дивізія мала завантажитись на поїзд у Красному для відправки у Львів. Оскільки Буськ був ще в руках українців, 2 стрілецька дивізія, бажаючи виконати своє завдання, спрямувала свій 4 полк через Яблунів на Буськ, змушуючи українців, загрожених оточенням, відступити. Таким чином ліквідовано загрозу групі полковника **Мінкевича**". Цілий тиждень бригади корпусу **Микитки** сковували значні польські сили, даючи можливість іншим корпусам організовано відступати за Збруч. У середині липня цю, й до сьогодні знамениту, ріку переходить корпус **Микитки**.

Знамениту в тому плані, що Наддніпрянщина за багатьма чинниками кардинально різнилася від Галичини, як дві різні цивілізації однієї нації. Незабаром, за місяць, бригади I корпусу УГА ураганом проходять ключові залізничні вузли центральної України: Проскурів, Бар, Ялтушків, Браїлів, Жмеринку, Вінницю, Бердичів. Продовжуючи вимітати частини Червоної Армії, захоплює Фастів. I корпус першим увійшов у Київ. **Микитка** стає комендантом міста. Помилкова

стратегія політиків привела до того, що українські війська змушені були залишити Київ. Водночас відкрився третій за рахунком фронт — денікінський. До речі, за спогадами учасників, наступ на столицю **Микитка** не дуже схвалював, оскільки УНР мала б визначитися з **Денікіним**, що важливіше для нього: протидія більшовикам чи політика "єдності" щодо України. Час вкотре підтвердив стратегію захисту державності, яку пропонував **Микитка**.

Тривають запеклі бої з денікінцями. Висоти біля хутора Романів тричі переходять із рук у руки. У боях бере участь особисто командир корпусу **О. Микитка**. Вирішального флангового удару завдала 9-та бригада. Ворога розбито. Серед трофеїв понад 40 возів різного майна. Дуже доречно для УГА. Водночас **Микитці** доводилося вести бої з південною групою радянських військ і через важливість цих операцій йому підпорядковують II корпус **А. Вольфа**.

Незважаючи на літньо-осінні успіхи двох українських армій, уже на початок листопада вони перестають бути єдиним цілим внаслідок розсікання їх денікінцями. Останні також ще не розуміють про свій близький кінець. В частинах УГА починає лютувати тиф. Армія нагадує гігантський шпиталь із майже 25 тисячами хворих. Існують версії що епідемію тифу навмисне спровокували, своєрідна тиха бактеріологічна війна. Можна уявити цих понад 20 тисяч у строю! УГА ще довго могла бути самостійним гравцем. Радянська армія була ж колосом на глиняних ногах. Достатньо прочитати розпачливі донесення рейввійськрад більшовицьких фронтів про стан армії й командного складу. Більшовиків рятувало чудо в образі неузгодженості дій поляків, денікінців та українців. Історик **В. Петлюра**, "витягнувши" понад 70-тисячну УГА на береги Дніпра, не зміг до її вишколеності, дисциплінованості додати чинник дипломатичний і політичний. На цей період **Петлюра** перебуває у Варшаві. **Петрушевич** — спочатку в Румунії, потім у Відні. Обидва вперто ігнорують аргументи командування про порятунок УГА. Зрештою **М. Тарнавський**, за згоди командирів корпусів, бере ініціативу на себе, починає переговори з **Денікіним**. Заради врятування УГА, дати їм можливість відійти від бойових дій і відновити сили. **Петлюра** й **Петрушевич** усувають **Тарнавського** від командування та віддають під трибунал. Новим командувачем УГА призначають **О. Микитку**, начальником генштабу — **Г. Ціріца**. Обом надають звання генералів. **Микитка** таки переконує **Петрушевича** в необхідності переговорів із **Денікіним** й отримує згоду. В договорі з денікінцями було застережено всі політичні складники для українців. **Микитка** здійснює рішучі кроки заради врятування армії, скупчує її в одному місці, переміщає шпиталь до Одеси. Відновлює зв'язок із **Петрушевичем**, пропонує йому приїхати в Одесу для врегулювання політичних проблем. За його відсутності сам проводить переговори з генералом **Шилінгом**, а також з представниками англійської та французької місій. Існує навіть твердження, ніби генерал якось вигукнув: "Де мій президент?!"

Старшини штабу III-го корпусу УГА в таборі військовополонених у м. Тухоля. Польща. 1920 р.
В центрі сидять: 13 — отаман Вільгельм Лобковець, 14 — генерал Мирон Тарнавський, 15 — сотник Петро Бігус

Попередня діяльність **О. Микитки** дає підстави стверджувати, що він міг ще багато зробити для порятунку армії й не лише... Але!..

16 грудня **Микитку** підкошує тиф. Виконання обов'язків він покладає на **Тарнавського**, до командування повертається аж 14 січня. Дуже великий проміжок часу, оскільки кожен день важив як тиждень. Якихось активних дій **Тарнавського** за цей час ми не бачимо. Понад те, УГА й українське суспільство загалом роз'їдала бацила більшовицької агітації. В УГА виник ревком. **Микитка** ще встигає стягнути армію до кордону з Румунією, сподіваючись переправити її туди й бути репатрійованим. Однак румунська сторона цього не дозволила. На силовий варіант переправи через Дністер **Микитка** не пішов. Через можливі втрати серед стрільців. Зрештою, генерал мав варіант порятунку хоч якоїсь частини армії чи штабу й себе, відступивши з Денікіним до Одеси й кораблями відплисти до Європи. Проте, постало питання честі генерала **Микитки**, честі командувача армії.

Син народного вчителя не міг й не мав права ігнорувати те, що прищеплювалося йому в стінах гімназії й школи кадетів. **Осип Микитка** залишається на своїй землі з армією, хоч уже віртуальною в багатьох значеннях. Існує в історії легендарної УГА чорна сторінка й водночас ганебна. Створення Червоної української Галицької армії (ЧУГА) можна розглядати і як тактичний хід, і як велика омана та наївність. Далі сталося нечуване — цей крок було зроблено ціною зради командувача **Микитки** й начальника генштабу

Г. Ціріца. В договорі з командуванням 12-ї Радянської армії для галичан обумовили певну автономію. Оскільки діяла теза: обіцяйте українцям усе, не було поступок із питанням **Микитки**. Ревком ЧУГА заарештував їх і на вимогу ЧК передав ревтрибуналу 14-ї Радянської армії.

У 1930-ті роки період визвольних змагань 1918—1920 рр. широко аналізували в численних мемуарах, пресі. За цей крок щодо генералів було чимало виправдань, є конкретні прізвища винуватців. Факт не оминув дошкульної уваги історика **Валентина Мороза**: "*Червоні*" галичани для початку створили ревкоми, а далі так розчервонілися, що навіть заарештували командувача армії та його шефа штабу (генералів **Микитку** та **Ціріца**) й передали їх більшовикам. Мабуть цей "генеральський ясир" червоній орді був найганебнішою сторінкою в історії УГА. На мою думку, в першу чергу ганебною сторінкою галицького й наддніпрянського політикуму. Витворений ними хаос поглинув 70-тисячну вишколену, професійну, найбільш боєдатну УГА.

Віднайдені в архівах Росії документи, на які покликається **К. Науменко**, висвітлюють перебіг подій навколо заарештованих генералів. Із ревтрибуналу доповідали в рейвійськраду Південно-Західного фронту, що утримувані в Одеському ЧК **О. Микитка** "ні в якому разі не може бути призначений на командні посади. **Микитка** достатньо скомпрометований. Узагалі, **Микитку** не слід відпускати назад, а відправити в Москву!"

До цього додана телеграма Реввійськради згаданого фронту *"Микитку і другого відправте під надійним контролем до Москви. Люди не надійні. Використані на нашу службу бути не можуть. Затонський пропонує їх стратити. Цю телеграму докласти до справи. Берзін"*.

Свідчення, наскільки значною фігурою для Москви був **Микитка** та його начштабу. Іншою мовою, наскільки командир І корпусу насолив більшовикам, раз у раз б'ючи їх карти, — намір вдертися в Європу, зокрема, Угорщину, для розпалювання світової революції. Свого погляду щодо **Микитки** дотримувались у Кремлі, очевидно щонайвищі вожді революції. Було сподівання переманити на свою сторону. Великий досвід ведення боїв, організаторський талант, генерал, який практично не програв жодної битви. Кадри — були для більшовиків питанням життя і смерті. Наприклад, збірник документів *"Как сражалась революция"* **Н. Какуріна** або уже новітнє дослідження **К. Науменка** *"П'яні вершники революції"* — показують, що більшовики воювали терором і горілкою.

Генерала **Микитку** поміщають у табір Кожухів під Московою, перший радянський політичний концтабір. **Осип Микитка** — перший український в'язень найвищого рангу. Завдяки книзі *"Кожухів"* **І. Максимчука** маємо докладну картину про будні в'язнів. Багатьом тоді вдалося вирватися з тенет Москви. Врятувався й син **Івана Франка**. Спроб врятувати генерала **Микитку** не робили, позаяк — це був особливий в'язень. Кілька разів у табір приїздить кремлівські чини, пропонуючи генералові різні посади. Обіцянки запаморочливі. Генерал постійно їх відхиляє. Врешті, для нього прозвучали слова конвоїра:

— *Господін генерал! Собірайтесь!*

Його життя обривається в підвалі Луб'янки. Десь в архівах ЧК ще зберігаються автографи тих, хто виносив вирок генералові. На цьому, власне, закінчуються всі дослідження про генерал-лейтенанта **О. Микитку**, в тому числі, книга *"Кожухів"* **Максимчука**. Але бракує в цих дослідженнях ще одного, хоч і невеликого, та суттєвого розділу.

Чому Микитка гине саме у серпні 1920?

Уже згаданим п'яним вершникам революції, читаючи документи, виникають асоціації з азійською ордою, — протистоять польські й українські війська. Це, мабуть, другий випадок після битви **Собеського** під Віднем, коли обидва народи рятують Європу.

Під Замостям полягла вся українська дивізія генерала **Безручка**. Існують документи, де польська сторона дякує українським командирам за мужність і відвагу. До речі, в складі української армії протистояли більшовикам рештки російських частин. Так відбувалося *"Чудо над Віслою"*. Саме в серпні, як помста за поразку, більшовицькі вожді наказують розстріляти генерала **Микитку**. Відмовою служити Москві в будь-якій формі він ні на хвилину не підсилив ворога й морально долучився до його поразки, навіть якщо сам не був на полях під Львовом чи Варшавою. Генерал **Микитка** добре розумів політичну й військову вагу свого вчинку. І про це ми повинні пам'ятати, говорячи про доленосний серпень 1920.

О. Ключенко, характеризуючи усіх командувачів УГА, найбільш позитивно пише про генерала **Осипа Микитку**: *"З австрійської школи виніс все найкраще: велике почуття відповідальності, обов'язковість, совісність, пильність та ревність у праці. Послідовність у виконанні доручених йому завдань. Прихильність і дбайливість відносно своїх частин та людей. Рішучий і невблаганний до всіх ворогів народу. Скромний у своїх особистих справах. Щирий і послідовний патріот. Найкращий старшина-фронтвик. Всіх перевершив своєю пильністю, вірою і рішучою поставою, коли йшло про добро армії та народу. Добровільна смерть в Кожухові ставить його особу у ряд найбільших героїв нашої армії"*.

Не можна не додати: не тільки армії. Перефразовуючи з античного: *"Йдучи на смерть, вітають тебе, Україно!"* ■

Мирон Мельник

журналіст,

член Національної спілки журналістів України,

Заланів — Львів

Сувеніри бойового офіцера часів Першої Світової війни: сигаретниця й попільниця з гарматної гільзи (подарунок авторів статті)

